

แนวทางและแนวปฏิบัติการ เปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data Guideline)

สรุปโดย สุรรัตน์ ดิษขัง

ในปัจจุบันข้อมูลเปิดภาครัฐ มีจำนวนมหาศาล แต่ขาดการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ไม่ได้ และประชาชนเข้าถึงยาก ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการจัดทำแนวทางและแนวปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ

ข้อมูลเปิดภาครัฐ คือ ข้อมูลที่รัฐจะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะตามกฎหมายให้ใช้ได้อย่างเสรี อย่างไม่จำกัดวัตถุประสงค์ และไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยข้อมูลเปิดภาครัฐจะช่วยสร้างความโปร่งใสให้กับภาคส่วนต่างๆ ในการบริหารประเทศ ช่วยสร้างคุณค่าให้กับสังคมและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลเพื่อตรวจสอบด้วย

ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ เป็นการนำข้อมูลคุณภาพไปเผยแพร่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อคนทุกกลุ่ม ได้แก่

ภาครัฐ : ทำให้เกิดธรรมาภิบาล ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน การวางแผนเชิงนโยบาย บูรณาการการใช้ประโยชน์จากข้อมูลร่วมกัน และปรับปรุงการให้บริการสาธารณะ

ภาคเอกชน : การนำข้อมูลเปิดไปต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ การขับเคลื่อนนวัตกรรม รวมถึงศักยภาพในการแข่งขันระดับประเทศ

ภาคประชาชน : เป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลภาครัฐที่ดีขึ้น และนำข้อมูลไปพัฒนาหรือต่อยอดนวัตกรรมต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

กระบวนการเปิดเผยข้อมูลเปิด กระบวนการในการจัดทำกระบวนการเปิดเผยข้อมูลเปิด โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 กระบวนการหลัก ประกอบด้วย

1) **การวางแผนการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ** โดยมีการสำรวจชุดข้อมูลว่าหน่วยงานของรัฐมีข้อมูลอะไรบ้าง หรือขาดข้อมูลส่วนไหน ที่สำคัญต้องมีการจัดทำรายการบัญชีข้อมูล และต้องระบุชุดข้อมูลได้ว่าเป็นข้อมูลประเภทใด มีความสำคัญอย่างไร และนำไปใช้ในทิศทางใดได้บ้าง เช่น ข้อมูลแผนงาน ข้อมูลวิจัย ข้อมูลด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่ายของภาครัฐ นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดลำดับความสำคัญว่าข้อมูลใดควรเปิดเผยก่อนหรือหลัง เช่น มีคุณค่าสูง มีคุณภาพสูง และบริหารจัดการได้ง่าย จะถูกจัดลำดับความสำคัญให้เปิดเผยก่อน เป็นต้น

2) การดำเนินการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ โดยเริ่มจากการรวบรวมชุดข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่สามารถหา มาได้ แล้วจำแนกประเภท โดยจัดประเภทขึ้นความลับตามธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ แบ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลความ มั่นคง ข้อมูลความลับทางราชการ หรือข้อมูลสาธารณะ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดต้องผ่านการคัดกรองว่ามีคุณภาพสูงพร้อมตรวจสอบ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีหรือไม่ จากนั้นทำการเปิดเผยชุดข้อมูลของข้อมูลเปิดของภาครัฐ โดยต้องทำเป็นไฟล์/แปลง ชุดข้อมูลให้พร้อม เพื่อให้ง่ายต่อการเปิดเข้าดู รวมถึงช่องทางการเข้าดูต้องมีความสะดวกด้วย เช่น ผ่านทางเว็บไซต์

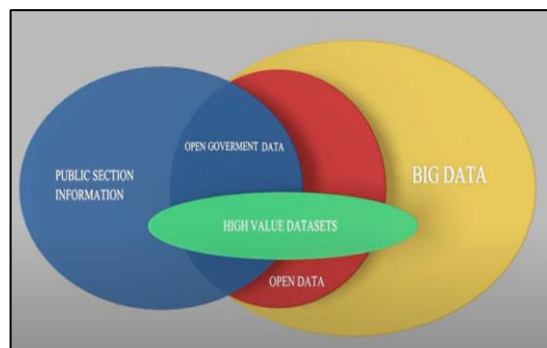
3) การวัดผลการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ โดยรัฐจะต้องติดตามผลการดำเนินงานของการเปิดเผยข้อมูล ตั้งแต่ การเปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า ตรวจสอบผลและรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงต่อไป

4) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหน่วยงานของรัฐต้องพิจารณา วิเคราะห์ และประเมินผลการดำเนินงาน การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ พร้อมสำรวจความต้องการ/ความคาดหวังของผู้ใช้ข้อมูลด้วย เพื่อนำมาวางแผนพัฒนา และ ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ประเภทของข้อมูลเปิดภาครัฐ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

- 1) ข้อมูลขนาดใหญ่
- 2) ข้อมูลเปิด
- 3) ข้อมูลภาครัฐ
- 4) ข้อมูลเปิดภาครัฐ
- 5) ชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูง

ความสัมพันธ์ของข้อมูลเปิดภาครัฐ คือ คลังข้อมูลขนาดใหญ่ ทั้งหมดจากทุกแหล่ง จากทุกรูปแบบ โดยหนึ่งในข้อมูลขนาดใหญ่จะมี ประเภทของข้อมูลที่ว่า ข้อมูลเปิด คือ ข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึง ได้อย่างเสรี และข้อมูลภาครัฐ คือ ข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองของ หน่วยงานภาครัฐอยู่ด้วย ซึ่งส่วนของข้อมูลเปิดกับข้อมูลภาครัฐมีส่วน สัมพันธ์กันอยู่ โดยเรียกส่วนนี้ว่า ข้อมูลเปิดภาครัฐ หรือข้อมูลเปิดที่ หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยต่อสาธารณะได้ และเมื่อแตกย่อยลงไปจะ พบว่ามีข้อมูลประเภทชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงอยู่ในข้อมูลเปิดภาครัฐด้วย ขณะเดียวกันชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงก็สามารถอยู่ในชุดข้อมูลใหญ่ ข้อมูลเปิด และข้อมูลภาครัฐได้เช่นกัน โดยชุดข้อมูลที่มี คุณค่าสูงถือเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ทั้งกับผู้ใช้ข้อมูลและผู้นำข้อมูลไปใช้

การเตรียมข้อมูล เพื่อเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ มีหลักการสำคัญดังนี้

1. การพิจารณาคุณลักษณะข้อมูลเปิดภาครัฐ ควรพิจารณาให้เป็นไปตามคุณลักษณะของข้อมูลเปิด 10 ประการ ดังนี้

- 1) สมบูรณ์ (Complete) คือ ข้อมูลต้องครบถ้วน พร้อมใช้ และไม่เป็นข้อมูลส่วนบุคคล
- 2) ปฐมภูมิ (Primary) คือ ได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง โดยไม่ปรับแต่ง
- 3) เป็นปัจจุบัน (Timely) หรือต้องเป็นข้อมูลที่ปรับปรุงล่าสุด
- 4) เข้าถึงได้ง่าย (Accessible) และใช้งานได้หลายช่องทาง
- 5) อ่านได้ด้วยเครื่อง (Machine-readable) หรือคอมพิวเตอร์ สามารถประมวลผลได้
- 6) ไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discriminatory) โดยผู้ใช้จะต้องใช้ข้อมูลได้อย่างอิสระ
- 7) ไม่จำกัดสิทธิ (Non-proprietary) ซึ่งจะต้องอยู่ในรูปแบบมาตรฐานที่สามารถใช้ได้หลายแพลตฟอร์ม
- 8) ปลอดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (License-free) ผู้ใช้สามารถใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมายและไม่ต้องขออนุญาตใคร

9) คงอยู่ถาวร (Permanence) หมายถึง ข้อมูลต้องสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา และควบคุมการเปลี่ยนแปลงของชุดข้อมูล

10) ไม่มีค่าใช้จ่าย (Free of charge) ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูล กรณีที่มีกฎหมายกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้อมูลเปิดภาครัฐอย่างหนึ่งอย่างใดไว้เป็นการเฉพาะ ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

2. การประเมินความพร้อมของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ประกอบด้วย

1) การบริหารจัดการข้อมูลเปิด ด้วยการจัดทำแผนในการบริหารจัดการและเปิดเผยข้อมูล
2) สร้างองค์ความรู้และทักษะให้กับผู้ใช้ข้อมูล ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐภายในหน่วยงาน

- 3) สนับสนุนและส่งเสริมการนำข้อมูลไปใช้ เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ
- 4) งบประมาณ จะต้องมีการกำหนดงบประมาณที่จำเป็นต่อการเปิดเผย
- 5) กำหนดกลยุทธ์ หรือกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

ขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ เป็นขั้นตอนการเปิดเผยชุดข้อมูลสู่สาธารณะ โดยมีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1) สำรวจชุดข้อมูลที่มีอยู่ในหน่วยงาน ว่ามีการทำธรรมาภิบาลภาครัฐหรือยัง หากทำแล้วให้คัดข้อมูลสาธารณะออกมา แต่หากยังไม่ได้ทำ ให้ทำธรรมาภิบาลข้อมูลก่อน แล้วคัดข้อมูลสาธารณะออกมา

2) พิจารณาชุดข้อมูลที่จะรณำมาเปิด ให้นำข้อมูลสาธารณะที่คัดไว้มาระบุประเภท ความสำคัญ และทิศทางการนำไปใช้ โดยดูจากเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- กฎหมายกำหนดให้เปิดเผย
- เปิดตามภารกิจของหน่วยงาน
- สร้างความโปร่งใส และป้องกันการทุจริต
- มีประโยชน์ต่อผู้พัฒนาในการนำไปพัฒนาบริการภาครัฐ
- มีประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ใช้งาน

3) จัดลำดับความสำคัญในการเปิดเผย โดยดูจากคุณค่าของแต่ละชุดข้อมูล คุณภาพของชุดข้อมูล และการบริหารจัดการของชุดข้อมูลเปิด หากข้อมูลชุดใดมีคุณค่าสูง มีคุณภาพ และรูปแบบพร้อมเปิดเผยให้ข้อมูลชุดนั้นได้รับการเปิดเผยก่อน

4) การรวบรวมจัดทำชุดข้อมูล ให้จัดการคัดแยกและรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง หลายที่ และหลายรูปแบบมาจัดทำเป็นชุดข้อมูลที่ถูกต้อง

5) การจำแนกประเภทข้อมูลและตัวอย่างตรวจสอบข้อมูลให้แน่ชัด โดยต้องคำนึงถึงคุณภาพของข้อมูล และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาร่วมด้วย เมื่อจำแนกประเภทข้อมูลได้แล้ว จึงนำไปเผยแพร่ได้

6) การเตรียมความพร้อมก่อนนำขึ้นเผยแพร่ โดยจะต้องดำเนินการดังนี้

- 6.1) ทำให้ชุดข้อมูลอยู่ในรูปแบบเปิดให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย
- 6.2) ต้องแปลงไฟล์ได้ โดยต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ความต้องกัน และมีมาตรฐาน
- 6.3) ต้องกำหนดความถี่ในการปรับปรุง และวิธีการปรับปรุงความถี่
- 6.4) การจัดทำเมตาดาต้า

7) ได้รับการอนุมัติจากหัวหน้าหน่วยงานของรัฐ หรือราชการในการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ

8) เปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ผ่าน 2 ช่องทาง ได้แก่ 1) ผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ โดย สพร. คือศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ และ 2) ผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงาน โดยสามารถเชื่อมมายังแพลตฟอร์มของ สพร. ได้

9) การวัดผล ซึ่งจะต้องมีการทำแผนการวัดผล เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

10) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยต้องนำผลที่ได้จากการวัดผลมาปรับปรุงต่อเนื่อง ทั้งแก้ไข หรือปรับปรุงข้อมูลเดิมให้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด มีคุณภาพมากขึ้น ตอบโจทย์กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลและเทรนด์โลก รวมถึงกำหนดเป้าหมายและจัดทำ High Value Datasets

การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ เป็นการนำข้อมูลไปเผยแพร่ ผ่านช่องทางต่างๆ ได้แก่

การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ หรือ data.go.th โดย data.go.th เป็น Open Government Data Platform หรือศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ ที่ทำให้หน่วยงานของรัฐไม่ต้องตั้งบใหม่ เพื่อมาพัฒนาแพลตฟอร์มของตนเอง ผู้ใช้ข้อมูลสามารถมาใช้ข้อมูลจากแหล่งเดียวกัน และมี API เชื่อมข้อมูลอยู่แล้ว ไม่เกิดปัญหาข้อมูลซ้ำซ้อนและผิดพลาด ซึ่งภายใน data.go.th นอกจากมีบริการเผยแพร่ข้อมูลเปิดภาครัฐให้หน่วยงานต่างๆ แล้ว ผู้ใช้งานยังสามารถค้นหาชุดข้อมูลหรือกลุ่มชุดข้อมูลต่างๆ ได้สะดวก โดยสามารถดูองค์กรในเครือข่ายได้ นอกจากนี้ยังสามารถติดตามกิจกรรมข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับข้อมูลเปิดภาครัฐได้อย่างครอบคลุม

ที่มา : สรุปบทเรียนจากการอบรมด้วยระบบการเรียนรู้ออนไลน์

สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

หลักสูตร แนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data Guideline)

บรรยายโดย สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)